

УДК 330.322

БОНДАРЕНКО О.О., НИЖНИК К.С.

Київський національний університет технологій та дизайну

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК ДЖЕРЕЛО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Мета. Аналіз особливостей залучення іноземних інвестицій в Україну в умовах формування глобального економічного простору, вивчення проблем іноземного інвестування, пошук шляхів їх ефективного вирішення, визначення мотивів та стримуючих чинників збільшення обсягів іноземних інвестицій з метою удосконалення механізму розвитку інвестиційної сфери та інноваційного розвитку економіки.

Методика. У статті використовувались наступні методи наукового дослідження: наукової абстракції, синтезу, індукції та дедукції - при визначенні поняття «іноземні інвестиції», розрахунково-аналітичний та графічний – при аналізі обсягу іноземних інвестицій в економіку України, системного аналізу, синтезу та порівняння – при визначенні проблем залучення іноземних інвестицій в економіку України. Теоретичну і методологічну основу наукового пошуку складають праці вітчизняних та закордонних вчених в області інвестування, а також статистичні та аналітичні дані.

Результати. У статті проведено дослідження стану та проблем залучення іноземних інвестицій в економіку України та її інвестиційного клімату. На основі статистичної інформації проаналізовано динаміку залучення іноземних інвестицій, їх структуру за джерелами надходжень та місцем вкладення..

Наукова новизна. Виявлено ряд основних проблем, що перешкоджають ефективному залученню іноземних інвестицій та їх залежність від різних факторів. Визначено основні шляхи потенційних змін у привабливості інвестиційного клімату та інтенсивності залучення іноземних інвестицій.

Ключові слова: іноземні інвестиції, інвестиційна привабливість, інвестиційний клімат.

Вступ. Глобалізація економіки, міжнародна інтеграція, посилення конкурентної боротьби обумовлюють формування нового середовища економічного зростання, де провідна роль належить інноваційному розвитку на основі залучення інвестицій. Сучасна українська економіка, вражена кризою, не може забезпечити належного рівня залучення інвестицій як в середині країни, так і їх притоку з-за кордону. Пояснити таке явище можна на основі дослідження основних принципів та особливостей залучення інвестицій, проблем формування привабливого інвестиційного клімату, удосконалення нормативно-правової бази та забезпечення її стабільності, створення відповідних гарантій захисту інвесторів та їх капіталів тощо.

Постановка завдання. Незважаючи на велику кількість наукових досліджень, практичних рекомендацій як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, присвячених проблемам залучення іноземних інвестицій, підвищення ефективності їх використання, створення сприятливого клімату та забезпечення надійного захисту інвесторів не втратили актуальності аспекти, які передбачають удосконалення інвестиційної діяльності і потребують уточнень та подальшого вивчення.

Результати дослідження. Інноваційний шлях розвитку економіки будь-якої країни неможливий без залучення іноземних інвестицій. Іноземні інвестиції забезпечують не лише притік додаткового обсягу капіталу, а й трансфер сучасних

технологій, методів управління, ноу-хау, що позитивно впливає на розвиток та якість бізнес-процесів, підвищення якості продукції, забезпечення високої ефективності економіки та якості життя населення. Особливу роль в активізації інвестиційної діяльності в Україні має відіграти залучення на взаємовигідних умовах прямих іноземних інвестицій, перш за все з метою реалізації спільних проектів для вирішення завдань структурної трансформації економіки, впровадження у виробництво новітніх технологій та підвищення конкурентоспроможності українських товарів. Тому дослідження напрямів удосконалення процесів залучення іноземних інвестицій в економіку України та збільшення їх обсягів є вкрай актуальним питанням.

Оскільки залучення іноземних інвестицій має велике значення для будь-якої економіки, а для української зокрема, тому дослідженням проблем іноземного інвестування та створення привабливого інвестиційного клімату в науковій літературі приділялося досить уваги. У багатьох наукових дослідженнях переважна увага приділялася питанням саме залучення іноземних інвестицій в економіку країн, які розвиваються чи до країн з перехідною економікою. Серед іноземних дослідників цих питань можна назвати Дж. Даннінга, Г. Райтера, Й. Пензеля, С. Томсона, Р. Вернона, Х. Шермана, Д. Шнайдера, П. Каймбаха та інших.

Українські дослідники іноземного інвестування багато уваги приділили як дослідженням процесів залучення іноземних капіталів, так і їх структури та направленості, створенню привабливого інвестиційного клімату, ефективності використання залученого капіталу тощо.

Значний внесок у дослідження розвитку інвестиційної діяльності внесли такі вітчизняні вчені як: І.Р.Бондар, А.Бутняров, Г.Л.Вербицька, Т.Т.Гринів, М.П.Денисенко, С.М.Тесля, В.Г.Федоренко, В.А.Худавердієва, Л.М.Шик та інші. Однак окремі питання цієї проблематики потребують детального наукового дослідження і практичного вирішення. На сучасному етапі вплив іноземних інвестицій на економіку країни досліджувався у працях В. Борщевського, Н. Вознесенської, Б. Губського, С. Захаріна, Д. Лук'яненка, Ю. Макогона, А. Омельченка, А. Пересади, О. Федоренка, А. Шакіна та багато інших.

Залучення іноземних інвестицій відіграє провідну роль у розвитку національної економіки. Залучення коштів іноземних інвесторів сприяє активізації інвестиційного процесу, впровадженню нових технологій, використанню передового зарубіжного досвіду, розвитку малого і середнього бізнесу, зростанню інвестиційного потенціалу територій та ін.

Термін «інвестиції» походить від латинського слова «invest», що означає вкладення коштів. У більш широкій трактовці інвестиції являють собою вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення.

Іноземні інвестиції – це цінності, що іноземні інвестори вкладають в об'єкти інвестиційної діяльності в Україні з метою одержання прибутку або досягнення соціального ефекту. Іноземними інвесторами є суб'єкти, які проводять інвестиційну діяльність на території України [7].

Це фізичні особи, які не проживають постійно в Україні, юридичні особи – нерезиденти, іноземні держави, міжнародні урядові та неурядові організації та ін. Іноземні інвестиції за складом інвестиційних ресурсів можуть здійснюватися у вигляді:

іноземної валюти, валюти України (при реінвестиціях), рухомого і нерухомого майна, майнових прав, корпоративних прав, цінних паперів, грошових вимог і прав на вимоги виконання договірних зобов'язань (гарантованих банками), прав інтелектуальної власності, прав на здійснення господарської діяльності (на користування надрами та природними ресурсами) та інших цінностей.

Як показують результати розвитку багатьох країн (США, Німеччина, Франція, Велика Британія та ін.), каталізатором інвестиційної активності став саме іноземний капітал, який відіграв значну роль у розвитку та структурній перебудові економіки.

Потенційні іноземні інвестори перед тим, як вкладати кошти, детально та всебічно аналізують ступінь привабливості країни, того чи іншого регіону, підприємства, організації з метою зменшення ризиків. Для них основними ознаками привабливості інвестування можуть бути такі:

- характеристика та доступність місцевого ринку;
- сприятливе законодавче середовище та ступінь захисту іноземних інвесторів в країні;
- потенційний ринок праці (наявність кваліфікованої робочої сили та її вартість);
- законодавче регулювання можливостей вивозу інвестованого капіталу та прибутку;
- забезпечення захисту інтелектуальної власності;
- політична стабільність;
- сприятливий інвестиційний клімат;
- зовнішньоекономічна політика (квоти, митні бар'єри тощо).

Відповідність об'єкту інвестування основним ознакам привабливості може бути досягнута створенням певних механізмів, які регулюватимуть інвестиційну діяльність та її розвиток. Це створюється законодавчою базою та виконанням основних принципів та засад іноземного інвестування.

Останнім часом науковці, підприємці, законотворці відмічають, що дотепер в Україні не створені необхідні та прозорі умови для залучення іноземних інвесторів.

За даними Держкомстату у 2013 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 5677,3 млн.дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу).

Обсяг унесених з початку інвестування в економіку України прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на 31 грудня 2013 р. становив 58156,9 млн.дол. США, що на 5,2% більше обсягів інвестицій на початок 2013 р., та в розрахунку на одну особу населення складає 1283,6 дол. З країн ЄС унесено 44423,0 млн.дол. інвестицій (76,4% загального обсягу акціонерного капіталу), із країн СНД – 5043,5 млн.дол. (8,7%), з інших країн світу – 8690,4 млн.дол. (14,9%).

Інвестиції надійшли із 136 країн світу. До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає майже 83% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 19035,9 млн.дол., Німеччина – 6291,8 млн.дол., Нідерланди – 5561,5 млн.дол., Російська Федерація – 4287,4 млн.дол., Австрія – 3257,5 млн.дол., Велика Британія – 2714,1 млн.дол., Віргінські Острови (Брит.) – 2493,5 млн.дол., Франція – 1825,8 млн.дол., Швейцарія – 1325,4 млн.дол. та Італія – 1267,8 млн.дол. [3].

За цими даними можна зробити висновок, що на Кіпр, Німеччину та Нідерланди припадає практично половина прямих іноземних інвестицій. Цікавим є той факт, що

приблизно третина іноземних інвестицій надходить із офшорних зон, якими є Кіпр та Віргінські острови.

Динаміку залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в економіку України можна представити в табл.1.

Таблиця 1. **Прямі іноземні інвестиції в Україну наростаючим підсумком, млн.дол.США [3]**

Роки	Обсяги залучення ПІІ	Темпи зростання у порівнянні з попереднім періодом, %
2003	6794,4	100,0
2004	9047,0	133,16
2005	16890,0	186,69
2006	21607,3	127,93
2007	29542,7	136,73
2008	35616,4	120,56
2009	40053,0	112,46
2010	44806,0	111,87
2011	50333,9	112,33
2012	54462,4	108,20
2013	58156,9	106,78

Як показують дані Держкомстату України, темпи зростання прямих іноземних інвестицій в економіку України мають тенденцію до зростання в абсолютних показниках, але темпи зростання з року в рік стають щораз нижчими [3]. Це говорить про те, що в нашій країні мають місце проблеми, які змушують інвесторів скорочувати обсяги інвестицій, виводити свої капітали з економіки України, вкладати менше, ніж раніше тощо. Щоб підтвердити ці факти, скористаємося результатами дослідження Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА), яка провела дослідження інвестиційної привабливості України. Аналіз показує, що за показником «Індекс інвестиційної привабливості» рейтинг України на початок 2014 року знизився на 0,58 пункти і склав 1,81, що відображено на рис. 1 [8].

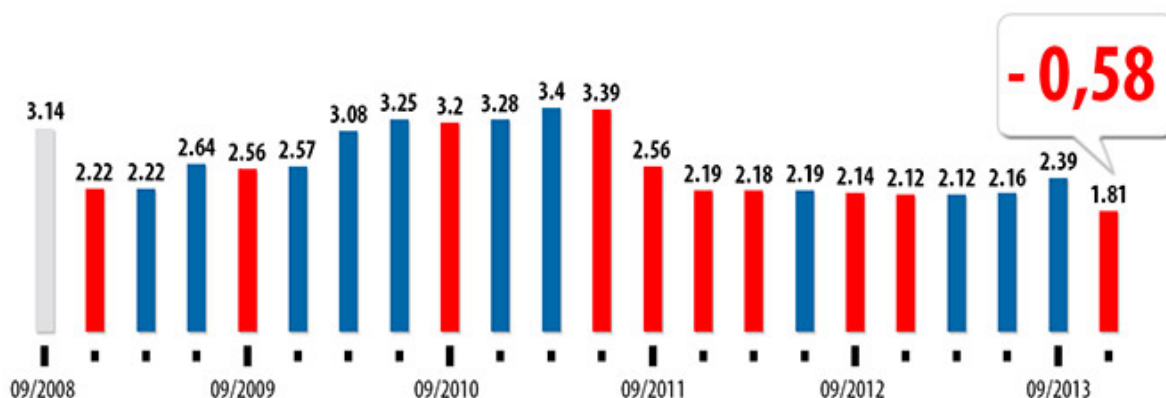

Рис. 1. Індекс інвестиційної привабливості України за 2008-2013 роки

Також на основі аналізу статистичної інформації та основних показників економічного розвитку України за 2008-2013 роки ЄБА сформовано карту привабливості інвестиційного клімату в Україні (рис.2) [8].

На основі даних рис. 2 видно, що за останні роки, починаючи з кінця 2011 року прослідковуються чітка тенденція на погіршення інвестиційного клімату і що на кінець 2013 року маємо найгірші показники, а саме з вірогідністю 55 % експерти вважають Україну несприятливою державою для інвестування.

Реальна економічна ситуація та стан залучення прямих іноземних інвестицій в Україні значно ускладнюють інвестиційну діяльність. Наявний обсяг вкладень не забезпечує передумов економічного зростання і навіть повноцінного відтворення їх наявного стану. На інвестиційну привабливість значно впливає не лише загальний стан економіки країни, а й умови ведення бізнесу, зокрема ступінь втручання держави та рівень корупції.

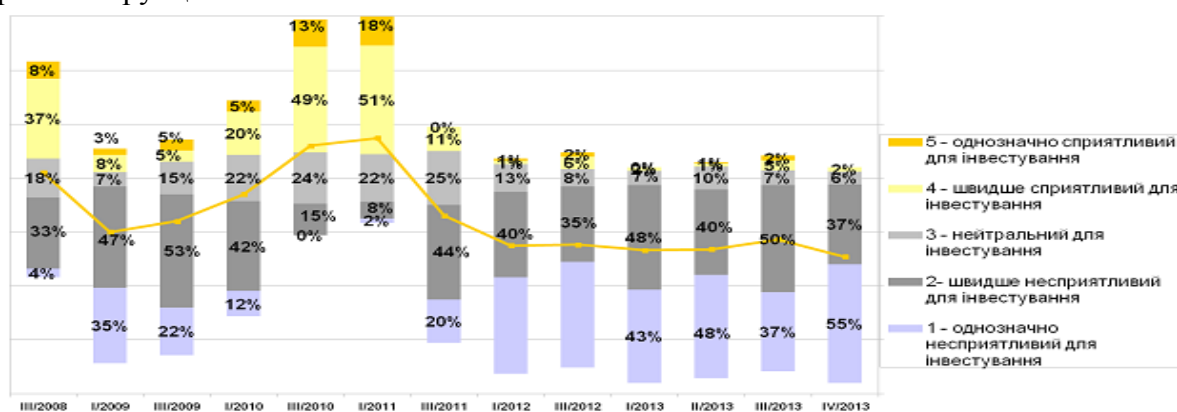

Рис. 2. Карта привабливості інвестиційного клімату в Україну за 2008-2013 роки

В той же час Україна потенційно може бути однією з провідних країн за залученням інвестицій. Країна багата на природні ресурси, кваліфіковану і дешеву робочу силу, має значний науково-технічний потенціал, наявну інфраструктуру, потужну виробничу базу, величезний внутрішній ринок збуту продукції та успішну інтеграцію у світовий фінансовий та товарний ринок. Однак Україна має досить негативний інвестиційний імідж, обумовлений політичними факторами, тому непомітним залишається те, що держава за останні роки зробила відчутні кроки в напрямку інтеграції в світову економіку.

До України, як потенційного ринку інвестицій, прикута постійна увага світових інституцій різного спрямування, які мають за мету на основі своїх досліджень поінформувати світову спільноту щодо інвестиційної привабливості України.

Бізнес-команда Групи Світового Банку провела дослідження за такими показниками як реєстрація підприємств, отримання дозволів на будівництво, підключення до системи енергопостачання, реєстрація власності, кредитування, захист прав інвесторів, сплата податків, міжнародна торгівля, забезпечення виконання контрактів та вирішення неплатоспроможності [5, с.284]. Окрім несприятливих позицій України в DoingBusiness та в інших рейтингах, власний досвід іноземних інвесторів є невід'ємним чинником у формуванні інвестиційної привабливості нашої країни.

За рейтингом легкості ведення бізнесу Doing Business на 2014 рік Україна посіла 112 місце серед 189 держав; за рейтингом податкового навантаження у 2013 році Україна посіла 164 місце серед 189 країн (за рейтинговою оцінкою Doing Business), що не є позитивним результатом [4].

Основними можливими причинами, які перешкоджають залученню іноземних інвестицій в економіку України є:

– відсутня своя система оцінки інвестиційного клімату країни і її окремих регіонів: іноземні інвестори орієнтуються на оцінки численних консалтингових фірм, що регулярно відстежують інвестиційний клімат в багатьох країнах світу, в тому числі і в Україні. Однак оцінки інвестиційного клімату, що даються зарубіжними експертами на їх регулярних засіданнях, що проводяться поза Україною і без участі українських експертів, представляються мало достовірними, а можливо, і упередженими ;

– політична нестабільність: інвестор буде почуватися невпевнено, коли політичний курс країни змінюється досить часто. Невідомо яку політику провадитиме нова влада, а слабка економіка України не завжди може запропонувати такі швидкі і високі прибутки, щоб ризикувати капіталом;

– нерозвиненість ринкової інфраструктури міжнародного бізнесу в Україні: недостатня кількість відповідних експертів, аудиторів, консультантів стримує збільшення надходжень іноземного капіталу;

– нестабільність податкової політики: високий рівень і велика кількість податків позбавляє державу конкурентних переваг при залученні іноземних інвесторів. Одним з найгостріших є питання своєчасного повернення раніше сплаченого ПДВ податковими органами. Умови оподаткування інноваційно-інвестиційної діяльності не стимулюють її розвиток.

– недосконале законодавство, що виявляється в недостатньому правовому забезпеченні, зокрема з питань платежів до бюджетів всіх рівнів та централізованих фондів спеціального призначення, а також в тривалій процедурі реєстрації і отриманні необхідних сертифікатів, в недосконалій системі розгляду справ у господарських судах і несвоєчасному виконанні їх рішень; у відсутності дієвого механізму правового захисту інвесторів від боржників і недобросовісних партнерів. Все це стало причиною виходу з українського ринку багатьох потужних компаній;

– митні бар'єри: велику кількість скарг серед ділових кіл зарубіжних країн викликає робота митних служб, що пов'язано, в основному, з нестабільністю законодавства та корумпованістю цих структур. Високі ставки мита на ввезення при надходженнях іноземних інвестицій в Україну, непорозуміння з митними органами при визначенні митної вартості товарів, способу нарахування мита та акцизного податку, затримки вантажів на кілька днів, - все це робить поставки як в Україну, так і за її межі, все менш і менш привабливими в очах західних бізнесменів;

– відсутність дієвої системи страхування: недостатньо розвинені механізми державного страхування іноземних інвестицій;

– високий рівень темпів інфляції в країні;

– ненадійність банківської системи: українські банки втратили довіру іноземних кредиторів, а також, що найголовніше, – довіру населення. Обмеженим є кредитування

юридичних та фізичних осіб банками, значно зменшився обсяг депозитів, які знаходяться на рахунках українських банків[1,2,6].

Висновки. Отже, на даний момент стан інвестиційного клімату в Україні є незадовільним. До змін в Україні, які зможуть підвищити її інвестиційну привабливість та удосконалити інвестиційну діяльність, спрямовану на інноваційний розвиток економіки, варто віднести такі напрями діяльності, які можна назвати пріоритетними у сфері іноземного інвестування:

- удосконалення законодавства, яке забезпечить регулювання інвестиційної діяльності відповідально до європейських норм;
- розвиток інвестиційного ринку та інвестиційної структури;
- реалізація інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна»;
- удосконалення зовнішньоекономічної діяльності;
- створення державних гарантій захисту інвестицій;
- забезпечення політичної та економічної стабільності;
- стабільність та ефективність роботи банківської системи;
- постійний моніторинг та інформування потенційних інвесторів щодо змін в інвестиційному середовищі тощо.

Реалізація вказаних заходів суттєво змінить інвестиційне середовище в нашій країні та стимулюватиме притік іноземних інвестицій, що створить надійне підґрунтя для інноваційного розвитку економіки та підвищення якості життя громадян України.

Список використаної літератури

1. Бондар І.Р. Проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну на сучасному етапі / І.Р. Бондар // Регіональна економіка. – 2009. – № 4. – С. 62-71.
2. Бутняров А. Сприятливий інвестиційний клімат країни - запорука залучення іноземних інвестицій / А. Бутняров // Ринок цінних паперів України. – 2008. – № 3-4. – С. 29-32.
3. Державна служба статистики України : Електронний ресурс. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
4. Рейтинг економік Doing Business [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/rankings>.
5. Сімонова М. В. Оцінка інвестиційної привабливості України на основі аналізу методик, розроблених провідними міжнародними організаціями / М. В. Сімонова. – Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2012. – № 1 (59). – С. 283 -287.
6. Худавердієва В.А. Стратегія залучення іноземних інвестицій у економіку України / В.А. Худавердієва // Фінанси України. – 2010. – № 6 – С. 62-71.
7. Чернишова Л. О. Особливості залучення та стимулювання іноземного інвестування в Україні / Л. О. Чернишова, В. В. Сазанова // Бізнес Інформ. – 2013. - № 2. – С. 87-90
8. European Business Association [Електронний бізнес] // Режим доступу: <http://eba.com.ua/>

ПРИВЛЕЧЕНИЕ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ КАК ИСТОЧНИК ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА

БОНДАРЕНКО О.А., НИЖНИК Е.С.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Цель. Анализ особенностей привлечения иностранных инвестиций в Украину в условиях формирования глобального экономического пространства, изучение проблем иностранного инвестирования, поиск путей их эффективного решения, определение мотивов и сдерживающих факторов увеличения объемов иностранных инвестиций, с целью усовершенствования механизма развития инвестиционной сферы и инновационного развития экономики.

Методика. В статье использовались следующие методы научного исследования: научной абстракции, синтеза, индукции и дедукции - при определении понятия «иностранные инвестиции», расчетно-аналитический и графический - при анализе объема иностранных инвестиций в экономику Украины, системного анализа, синтеза и сравнения - при определении проблем привлечения иностранных инвестиций в экономику Украины. Теоретическую и методологическую основу научного поиска составляют труды отечественных и зарубежных ученых в области инвестирования, а также статистические и аналитические данные.

Результаты. В статье проведено исследование состояния и проблем привлечения иностранных инвестиций в экономику Украины и ее инвестиционного климата. На основе статистической информации проанализирована динамика привлечения иностранных инвестиций, их структуру по источникам поступлений и месту вложения.

Научная новизна. Обнаружен ряд основных проблем, которые препятствуют эффективному привлечению иностранных инвестиций и их зависимость от разных факторов. Определенно основные пути потенциальных изменений в привлекательности инвестиционного климата и интенсивности привлечения иностранных инвестиций.

Ключевые слова: *иностранные инвестиции, инвестиционная привлекательность, инвестиционный климат.*

INVESTMENTS ATTRACTION AS A SOURCE OF THE ECONOMIC GROWTH

BONDARENKO O.O., NYZHNYK K.S.

Kyiv National University of Technologies and Design

Purpose. The paper dwells on the research of both the current state and issues of investments attraction in the Ukrainian economy and the analysis of investment climate in Ukraine. The dynamics of foreign investment attraction, the structure of the latter and their allocation have been scrutinized on basis of the statistic data. The authors have uncovered the number of issues that affect the effectiveness of the investments attraction.

Practical value. The main ways of positive changes for investments attraction have been offered. **Keywords:** foreign investments, investment attractiveness, investment climate

Keywords: *foreign investment, the investment attractiveness of the investment climate.*